

9. Letkemann Peter. The Hymnody and Choral Music of Mennonites in Russia, 1789 – 1915, unpublished Ph. D. dissertation, University of Toronto, 1985.
10. Материали о состоянии немецких училищ Таврической губернии. – ЦДРКА. – Ф 100. – оп.1. – О.з. 2495. – Арк.1 – 451.
11. Berg Wesley. Music Among The Mennonites of Russia // Mennonites in Russia, 1788-1988: essays in honour of Gerhard Lohrehs. - CMBC Publications Winnipeg, Manitoba, 1989. – P. 203-219.
12. Шип С. Музыкальная культура этнических немцев Украины в жанровом аспекте // Київське музикознавство. - Вип. 6. - К., 2001. - С. 324-336.

Ірина Бермес

МИКОЛА КОЛЕССА – ДИРИГЕНТ І ПЕДАГОГ

*Ліва рука чутлива – від серця,
а права точна – від голови,
від розуму, від думки.*

М. Колесса

2003 рік знаменний у житті патріарха української музики, академіка, професора, лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка, композитора, диригента, педагога, народного артиста України, повного кавалера ордена «За заслуги» Миколи Філаретовича Колесси. Йому виповнюється 100 років. М. Колесса став першим українським маестро, якому вручили диплом про присудження Золотої медалі Академії мистецтв України.

В українському музикознавстві занадто мало уваги зверталось на диригентську і педагогічну діяльність Миколи Колесси. Окрім статей (Кияновська Л., Гоян І., Антків М., Юзюк І., Бобер Л., Присяжна Ю.), парису з серії «Творчі портрети українських композиторів» авторства Оксани Паламарчук, збірки статей «Микола Колесса – композитор, диригент, педагог» (редактор Я. Якуб'як) та окремих розділів із досліджень українських музикознавців, досі ще немає цілісної роботи, яка розкрила б багатогранність диригентсько-педагогічної діяльності митця. Величезний досвід М. Колесси – диригента і педагога, практика і теоретика, на чий методиці виросла ціла плеяда українських диригентів, потребує вивчення й узагальнення. Саме це завдання й спонукало до опрацювання окресленої теми.

Метою публікації є визначення вагомого внеску М. Колесси в розвиток диригентського мистецтва України.

Завдання публікації полягає у висвітленні і обґрунтуванні етапів творчої діяльності М. Колесси у двох виконавських ділянках: диригуванні та педагогіці.

Творча особистість М. Колесси є типовим взірцем спадкоємності духовної традиції Галичини, репрезентованої родом Колесс.

М. Колесса – один із продовжувачів давнього галицького роду, який впродовж двох століть примножується яскравими талантами. «На сьогодні – це 8 поколінь. До родоводу Колессів входять по чоловічій лінії власне Колесси, по жіночій – Менцинські і Лаврівські... – давні українські священнічі роди» [1, 50]. Дядько Іван – етнограф і фольклорист, зібрав на Стрийщині та видав у Львові «Галицько-руські пісні з мелодіями». Дядько Олександр – літературознавець, мовознавець, професор Львівського і Карлового університетів. Батько Філарет Михайлович – учений, фольклорист, академік, професор Львівського університету, протягом життя збирав народні пісні. Двоюрідні сестри – Любка і Христя Колесси – видатні виконавиці, одна – світової слави піаністка, друга – відома віолончелистка. Та й дальші родичі М. Колесси зайняли вагомe місце в історії культури нашої держави. Серед них слід згадати прадіда Філарета – Івана Лаврівського – західноукраїнського композитора середини ХІХ ст.; двоюрідного брата Філарета – Модеста Менцинського – світової слави тенора, чий прекрасний голос з успіхом звучав «...на європейському оперному небосхилі» [2, 5]. Очевидно, що на формування естетичних смаків майбутнього композитора не могли не вплинути і контакти родини з І. Франком, В. Гнатюком, В. Стефаником, М. Черемшиною, Лесею Українкою, З. Неєди,

Б.Бартоком.

М.Колесса виховувався у кращих сімейних традиціях: батьки часто музикували, особливо любили співати. «...Ми часто з батьками співали хором українських народних пісень. А під час канікул завжди виїздили в гори на Бойківщину і Лемківщину. Годинами я насолоджувався народними мелодіями, які батько записував на фонограф» [3, 177].

Батьки М.Колесси брали активну участь у хорі співочого товариства «Львівський Боян». Саме у виконанні цього колективу майбутній митець уперше почув хорові твори М.Лисенка, А.Вахнянина, С.Людкевича, Д.Січинського та ін.

Майбутній композитор здобув певний музичний досвід, навчаючись у Відні в музичній школі італійської піаністки Марієтти де Джеллі. Тут слухав симфонічні концерти з творів Й.Гайдна, Л.Бетховена, В.Моцарта, оперні спектаклі авторства Р.Вагнера, К.М.Вебера та ін. Продовжуючи навчання у Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка у Львові (у відомої піаністки М.Криницької), також відвідував усі концерти, які відбувались у місті. Ці незабутні музичні враження відіграли позитивну роль у виборі диригування як ще одного фаху поряд із композицією.

Спеціальну музичну освіту М.Колесса здобув у Празі. Восени 1924 р. за рекомендацією В.Барвінського він вступає до Карлового університету на факультет філософії і славістики, водночас записується вільним слухачем до педагогічного університету ім. М.Драгоманова на музичний факультет. В університеті вивчає гармонію і фортепіано у Ф.Якименка, а диригування – у П.Щуровської. «...Прага у ті часи славилась багатим музичним життям... Тут я вперше одержав змогу глибше познайомитися не тільки з чеською, словацькою, а й з російською літературою та мистецтвом» [3, 178]. У Празі М.Колесса мав змогу слухати концерти симфонічної музики під орудою Миколи Малька. Як прекрасний інтерпретатор творів О.Глазунова, Д.Шостаковича, М.М'яковського, блискучий диригент М.Малько полонив майбутнього композитора і диригента своїм мистецтвом володіння симфонічним оркестром. Талановитий студент побував на виставах Національного чеського і німецького оперних театрів, які діяли у Празі, на виступах мішаного хору «Глялоль», симфонічних оркестрів Чеської, Віденської, Берлінської філармоній та інших колективів. Усе це стало доброю школою професійного зростання М.Колесси. Адже до Праги навідувались із концертами виконавці з усього світу. Так, М.Колесса познайомився з мистецтвом знаменитого маестро Артуро Тосканіні, під чияю багutoю виступав Філадельфійський симфонічний оркестр; інших видатних диригентів, серед яких: В.Таліх, О.Клемперер, В.Фуртвенглер, Б.Вальтер, Ф.Буш, Е.Кляйбер. Особливе захоплення у М.Колесси викликала диригентська майстерність Ф.Вайнгартнера і виконання під його орудою 9 симфонії Л.Бетховена: «...під час концерту я стояв біля виконавця партії літавр і міг спокійно спостерігати за роботою диригента, слідкувати за кожним жестом великого маестро, напружено ловити кожен нюанс звукотворчої волі» [4, 7].

М.Колесса згадує: «Спочатку я вчився диригування в Музично-педагогічному інституті імені Михайла Драгоманова в Празі... і брав уроки в Платоніди Щуровської. Це значне ім'я в українській культурі. Платоніда Щуровська була асистентом у прославленого хормейстера, диригента, вченого, фольклориста Олександра Кошиця. ...Наступного року мені вдалося ...вступити на відділ композиції і диригування Празької консерваторії. ...Спочатку вчив нас диригування... відомий і дуже добрий диригент і педагог Метод Долежіль. Він учив нас за німецьким підручником... «Катехізіс диригування і тактування». ...А вже пізніше, десь на III-IV курсах, учив нас диригування шеф Празької національної опери, композитор, учень Фібіха – Оттокар Острчіль. Він уже давав нам практичні уроки, бо заняття відбувались зі студентським оркестром» [5, 179].

«Спостерігав на репетиціях і концертах, як диригують славетні В.Фуртвенглер, А.Тосканіні, Б.Вальтер, О.Клемперер, Е.Кляйбер, Е.Ансерме та інші, і від кожного з них намагався взяти все краще», – читаємо в інтерв'ю з дев'яностолітнім митцем [6, 22].

У 1931 р. дипломований композитор і диригент повертається до Львова, викладає у Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка, а також в оперній студії при консерваторії Польського музичного товариства. Одночасно М.Колесса дістає запрошення працювати помічником диригента у «Львівському Бояні» (головним диригентом був С.Людкевич). Творча співпраця з відомим компози-

тором була вагомим чинником професійного вишколу для М. Колесси. «Тоді, коли репетицію вів я, він співав у хорі (у нього був гарний тенор), так що часто у партії тенорів сидів С. Людкевич, а в басax – мій батько, Ф. М. Колесса» [7, 148]. У 30-і рр. «Львівський Боян» активно концертував і часто на сцені співпрацювали два диригенти. Так, 1932 р. відбувся «Концерт українських народних жартівливих пісень», на якому С. Людкевич диригував свої «Чабарашки», а М. Колесса – твори Ф. Колесси, П. Козицького, М. Вериківського та ін. «Така дружня співпраця обох керівників хору тривала кілька років» [8, 202] і мала значний вплив на становлення М. Колесси-диригента.

Важливою віхою у формуванні М. Колесси-диригента став концерт, присвячений І. Франку, що відбувся 1932 р. Концертну програму склали дві прем'єри – «Наймит» П. Нижанківського і симфонічна поема «Каменярі» С. Людкевича. Успішне виконання цих складних творів інспірувало С. Людкевича прийняти рішення передати батуту в руки молодого митця.

1932 р. на ювілейному концерті з нагоди 40-річчя «Львівського Бояна» М. Колесса диригував кантату М. Лисенка «Радуйся, ниво непоплитая». Про виступ хору й оркестру під орудою молодого диригента Б. Кудрик писав: «Як в хор, так і в оркестру перелив він увесь засіб свого знання, молодецького розмаху й ритмічної дисципліни, а твір Лисенка, що може здаватися декому вже трохи «пожовклим», віджив і заяснів» [9, 2].

У той же період М. Колесса керував мішаним хором студентів Вищого музичного інституту. «Попис закінчила (по раз перший у нас!) продукція хору елевів Музичного інституту у Львові класи проф. М. Колесси, який виконав кілька народних пісень Закарпатської України – вельми поправно під оглядом ритміки і фразування» – згадується в замітці тогочасного «Діла» [10, 6].

Хор був неодмінним учасником усіх мистецьких імпрез, які влаштовувались у навчальному закладі. У Шевченківському концерті, що відбувся 1938 р., «На висоті стояли ... дві хорові продукції, вєдені проф. М. Колессою (тільки ж перша з них – «Кант Розп'яттю Христовому» Лисенка – змістом трохи відбігала від Шевченкового стилю)» – зауважує С. Людкевич [11, 2].

1937 р. М. Колесса створив «... досить добрий камерний хор під назвою «Студіо-хор», з яким... успішно виступав у різних концертах... На початку квітня 1937 р. заходами Музичного товариства ім. М. Лисенка та силами Музичного інституту і «Студіо-хору»... у залі оперного театру відбувся спектакль, який складався з опери-хвилинки «Ноктюрн» М. Лисенка та «Вечорниць» П. Ніщипельського. Обидва твори в інструментовці Людкевича» [7, 149]. Показово, що «Студіо-хор» – перший професійний колектив на західних землях України, завданням якого було «... гилекання і популяризація передусім української поважної хорової і хорово-інструментальної музики» [3, 180]. В репертуарі «Студіо-хору» переважали твори української хорової класики, західноукраїнських композиторів («Покліш» М. Вербицького, «Золоті зорі» О. Нижанківського, «Крилець, крилець» В. Магюка), композиторів-сучасників, зокрема М. Леонтовича, Л. Ревуцького, П. Козицького та ін. Діяльність хору значно сприяла піднесенню музичного життя в Галичині.

М. Колесса успішно керував не тільки хором, а й студентським оркестром Вищого музичного інституту. Так, 17 січня 1938 р. у Львові відбувся добродійний концерт, дохід від якого був призначений на будову церкви св. Івана Богослова. «Смичковий оркестр елевів Вищого музичного інституту під орудою проф. М. Колесси виконав свою відповідальну партію в «Концерто грессо» Генделя [соло віолончелі – Іван Барвінський – елев ВМІ – І. Б.] з подиву гідною прецизійністю та тонкістю ритміки й динаміки. Здається, що такий оркестральний гурт, при пильнім і раціональнім плеканні та плановій організації діла, міг би стати добрим зав'язком симфонічного оркестру у нас, про що в останніх часах стільки говорилося» [12, 3].

У 1939-1941, 1944-1953 рр. М. Колесса очолював симфонічний оркестр Львівської філармонії. Під його диригуванням оркестр виконував твори західноєвропейських композиторів, а також композиції українських авторів, дуже часто львівських. На концертних сценах України прозвучали симфонії В. Моцарта, Л. Бетховена, Й. Гайдна, Ф. Шуберта, Р. Шумана, Ф. Мендельсона, А. Дворжака, П. Чайковського, скрипковий концерт D dur В. Моцарта, увертюра «Етмонт» Л. Бетховена, «Слов'янські танці» А. Дворжака, «Варіації на тему Рококо» П. Чайковського, «Веснянки» С. Людкевича, «Ноктюрн» і «Сонет» В. Барвінського, «В горах» М. Колесси, твори Л. Ревуцького,

Б.Лятошинського, В.Косенка, М.Глінки, С.Рахманінова, Д.Шостаковича, С.Прокоф'єва та ін.

Важливою рисою диригентського таланту М.Колесси є його вміння стати «першовідкривачем» твору. Відомо, що маєстро був першим переконливим інтерпретатором таких масштабних полотен, як «Кавказ» і «Заповіт» С.Людкевича (1941 року відбулася прем'єра виконання кантати-симфонії «Кавказ» силами хорової капели «Трембіта» і симфонічного оркестру Львівської філармонії, тобто професійними хором і оркестром), інших творів композитора: «Веснянок», «Рондо юнаків», Симфонії, фортепіанного концерту.

1940 р. М.Колесса очолив мішаний хор Львівської філармонії, який згодом отримав назву «Трембіта». Того ж року капела в супроводі симфонічного оркестру з успіхом виконала 5 частину «Оживуть степи, озера» з кантати М.Лисенка «Радуйся, ниво неполитая», «Заповіт» Б.Лятошинського, кантати С.Людкевича «Кавказ» і «Вільній Україні». Прикметно, що 1941 р. «Кавказ» під орудою М.Колесси вперше було виконано в Києві.

З 1941 р., не маючи роботи в окупованому Львові, М.Колесса керував чоловічим хором «Думка» в Станіславі (нині Івано-Франківськ). Окрасою репертуару цього аматорського хору були такі відомі твори, як «Закувала та сива зозуля» П.Ніщинського, «Чорна рілля ізорана» С.Людкевича, «Що то за грім» Ф.Колесси, «Гуляли» О.Нижанківського, «Даремне, пісне» Д.Січинського, «Крилець, крилець» В.Матюка та ін. З травня 1942 р. хор дав два концерти у Львові. «Наслідки праці знаменитого диригента та музичного педагога [М.Колесси – І.Б.] виявилися зразу. Хор піднявся блискучо на справжню мистецьку висоту. ...Перш усього в ритмічному зіспіванні та виразовій зразковій дикції хор досягнув добрі результати, ...у проведенні динамічних ефектів (напр., у «Закувала», «Що то за грім») або ширшої динамічної лінії (напр., «Услыши, Господи») хор своїми скромними засобами дав максимум досягнень... Також в інтонації ...гурт виявляє свідоме змагання до вирівнювання й чистоти. ...Виступ «Думки» у Львові зробив загалом незвичайно гарне й симпатичне враження та причинився до оживлення і піднесення нашої музичної буденщини свіжим вкладом енергії» [13, 3].

Показово, що 1942 р. хор «Думка» брав участь у Першому крайовому конкурсі хорів Галичини, присвяченому 100-річчю від дня народження М.Лисенка. Святкування були проведені в окупованому німцями Львові з ініціативи директора Інституту народної творчості о.С.Сапруна. «Думка» виступала у номінації великоміські хори, поряд із мішаними хорами «Станіславський Боян» (диригент Г.Андрішин), «Дрогобицький Боян» (диригент Б.П'юрко), чоловічим хором «Сурма» зі Львова (диригент О.Плешкевич). Хор був відзначений як один із кращих у номінації і отримав першу нагороду.

У 1946-1948 рр. М.Колесса – художній керівник і головний диригент заслуженої хорової капели «Трембіта». В репертуарній політиці цього періоду не відбулося змін (в основному опрацьовувався репертуар, запропонований попереднім керівником О.Сорокою). Новий диригент ставив своїм завданням удосконалення виконавської майстерності капели, пропагування хорових творів українських композиторів у численних гастрольних мандрівках.

1953 р. М.Колесса (обіймаючи посаду ректора) очолив студентський симфонічний оркестр Львівської консерваторії. У репертуарі оркестру були твори зарубіжної і вітчизняної класики, такі як: 3 симфонія Л.Бетховена, 9 симфонія А.Дворжака, симфонії П.Чайковського, О.Бородіна, «Шехеразада» М.Римського-Корсакова. Неодноразово влаштовувалися концерти з хором консерваторії. Так, на одному з них «Хор консерваторії виконав у супроводі оркестру під керівництвом М.Колесси «Реквієм» В.А.Моцарта, ораторії «Самсон» та «Юда Маккавей» Г.Ф.Генделя, «Високу месу» і «Матніфікат» Й.С.Баха, «Стабат Матер» А.Дворжака, кантату «Весна» М.Скорика, «Гльорію» А.Вівальді» [14, 103].

«Серед його [М.Колесси – І.Б.] багатьох індивідуальних якостей як диригента, зокрема, безпомилкове відчуття пропорцій, що дозволяє з надзвичайною випуклістю ліпити широкі музичні пласти, є в нього одна цінна якість, необхідна для першого виконання музичного твору, – вміння правильно визначити і поставити на перший план головне у змісті музики – її стильові особливості», – відзначає вихованець М.Колесси, народний артист України, професор кафедри диригування Львівської музичної академії ім. М.Лисенка Іван Юзюк [15, 55].

Михайло Антків – випускник класу проф. М. Колесси – також вирізняв такі характерні риси диригентської майстерності маестро: «Насамперед треба наголосити на дуже виразній «сітці» у диригенті. Кожна схема у М. Колесси ... чітка, ... легко «читається». ... До того ще треба додати від природи артистичну руку, відсутність ... зайвих «жестів-паразитів»... Жест у М. Колесси дуже економний, навіть скупий, але емоційний. Дуже виразні штрихи» [14, 105].

Добра теоретична і практична підготовка в оволодінні диригентським мистецтвом, праця із самодіяльними і професійними хоровими колективами, оркестрами сприяли набуттю значного досвіду і спонукали до його узагальнення та систематизації.

Ще у 30-х рр. у М. Колесси виникла ідея написати український підручник з диригування. Спершу у педагогічній роботі він послуговувався підручником проф. Карла Шредера, за яким його вчив у Празі М. Долежіль. Однак М. Колесса усвідомлював недоліки цього підручника: «Але мене все-таки цей катехізис диригування і тактування не задовольняв, бо він не в'язався з нашою національною музикою і не давав змоги докладно вести уроки своєї школи» [5, 183]. Тому в 1932 р. він сам розпочав роботу над підручником, добирив відповідні приклади з української хорової літератури. Коли 1937 р. матеріал був готовий до друку, виявилось, що власних коштів на його видання не вистачить. «Доктор Василь Витвицький ... прочитав мій рукопис і піддав мені таку думку – випустити «Диригентський поради́ник» за участю трьох авторів: до мого розділу про диригування він додасть теоретичну частину, а доктор Лисько – про орудування голосом» [5, 183]. «Диригентський поради́ник» вийшов у світ 1938 р., розділ «Диригування» містив 4 підрозділи, а саме: «Тактування»; «Студія партитури музичного твору»; «Розучення музичного твору»; «Диригування оркестром».

Останній розділ підручника «Диригент – учитель і провідник» написаний трьома авторами. Тут подано курс сольфеджіо, примірний репертуар хору (акапельні твори за ступенем складності виконання), поради щодо організації хорового гуртка, укладено невеликий музичний словник. У часи перебування Галичини під владою Польщі «Диригентський поради́ник» був значним здобутком для української культури, добрим методичним матеріалом для навчання диригентів, в першу чергу, аматорських хорових колективів.

З набуттям великого виконавського і педагогічного досвіду у М. Колесси з'явилася думка «...доопрацювати колись виданий поради́ник і підготувати посібник з диригування на рівні сучасної європейської практики» [5, 184]. Так, 1960 р. побачив світ підручник «Основи техніки диригування», який три рази перевидавався українською і російською мовами і яким користуються у роботі хорові й оркестрові диригенти, педагоги, студенти музичних навчальних закладів.

В особі М. Колесси гармонійно поєдналися риси не лише диригента-виконавця, а й педагога-диригента. У його багатогранній довгорічній діяльності важливе місце належить педагогічній праці (нагадаємо, що Микола Філаретович 12 років очолював Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка (1953-1965 рр.), був професором і завідувачем кафедри диригування). М. Колессу можна з повним правом вважати творцем цілої диригентської школи в Україні. Маестро виховав у своєму класі плеяду чудових диригентів, більшість із яких очолила оперні, симфонічні та хорові колективи країни. Серед випускників його класу – Стефан Турчак – головний диригент Державного симфонічного оркестру України, головний диригент Національної опери України; Тарас Микитка і Ярема Скибінський в різний час – головні диригенти Донецького, Одеського і Харківського театрів опери і балету; диригенти Національної опери ім. Т. Шевченка Іван Гамкало і Руслан Дорожківський; диригенти хорової капели «Думка» – Богдан Антків, симфонічного оркестру в Донецьку – Володимир Агафонов, Красноярської опери – Микола Сильвестров; Іван Юзюк – головний диригент симфонічного оркестру Львівської філармонії, Роман Филипчук – диригент симфонічного оркестру Львівської філармонії; Едуардо Рамос – головний диригент Гаванського симфонічного оркестру; Ю. Луців – лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, завідувач кафедри диригування Львівської музичної академії ім. М. Лисенка, який багато років був головним диригентом Львівського театру опери і балету. На згаданій кафедрі працювали і працюють інші яскраві диригентські особистості, учні М. Колесси – Є. Вахняк, М. Антків, Л. Бобер, І. Юзюк.

Один із учнів так відгукується про свого вчителя: «Педагогічний почерк М. Колесси визна-

чають загальна висока культура й ерудиція майстра, глибокі знання, активна творча композиторська і диригентська діяльність, вміння використати свій науковий і практичний досвід у пошуках нових форм та методів навчання» [16, 21].

Уроки видатного майстра відзначалися організованістю, майстерністю, артистизмом, навіть педантизмом і водночас доброзичливістю, тактом у ставленні до студентів. У роботі над твором М. Колесса, крім, зрозуміло, осягнення технічних засобів, великого значення надавав музично-теоретичним і виконавським засобам, які в комплексі стають основою створення художнього образу твору (йдеться про елементи внутрішнього розвитку мелодики, гармонію, поліфонію, фактуру, ритміку, агогіку, динаміку тощо). «Однак, чим вищими стають виконавські завдання, тим більше ускладнюються й завдання технічні» [17, 110]. Педагогічний хист М. Колесси виявляється «... в тому, що він не тільки вміє розпізнати, оцінити і розвинути обдаровання учнів, а й пробудити любов до своєї професії» [16, 21].

Микола Філаретович Колесса став фундатором і творцем львівської диригентської школи, заклав її наукову, навчально-педагогічну і теоретичну базу. Сам маестро не схильний її вирізняти: «Мені важко сказати, чи існує вона, а якщо і є, то не беруся твердити, що вона чисто львівська, бо вбирала в себе весь багаж світової музичної культури» [5, 205].

Отже, свою творчу діяльність Микола Філаретович починав як хоровий диригент. Любов до хорового співу і до мистецтва диригування він зберігає упродовж щедро відпущеного йому долею довгого віку. Назвімо лише найважливіші етапи його становлення як диригента:

- керівництво учнівським хором під час навчання у Львівській гімназії і хором українських студентів у Празі;
- диригування хорами «Боян» і «Бандурист», мішаним і дитячим хорами Вищого музичного інституту, смичковим оркестром студентів Вищого музичного інституту;
- створення «Студіо-хору» – першого професійного колективу на західноукраїнських землях;
- робота диригента в симфонічному оркестрі філармонії, хоровій капелі «Трембіта», Львівському театрі опери і балету;
- керівництво студентським симфонічним оркестром Львівської консерваторії ім. М. Лисенка;
- виховання диригентів сільських хорів на тримісячних курсах у Львові, у філіалах Музичного інституту ім. М. Лисенка в Стрию і Перемишлі.

На основі вищесказаного можемо твердити, що М. Колесса – диригент і педагог зробив вагомий внесок у розвиток диригентського мистецтва України. Серед його основних заслуг: перше озвучення ряду творів західноукраїнських композиторів у концертному виконанні; заснування диригентської школи, вихованці якої очолюють провідні музичні колективи і виховують молоде покоління українських диригентів; створення навчально-педагогічної бази для підготовки диригентських кадрів і розвитку вітчизняного виконавського музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесса К. Від батьківського дому – до слави і шани // Український родовід: Матеріали генеалогічної конференції. – Львів: Українські технології, 2001. – С. 50-55.
2. Модест Менципський. Спогади. Матеріали. Листування / Упоряд. М. Головащенко. – К.: Рада, 1995.
3. Паламарчук О. З родини славетних // Вітчизна. – 1987. – № 12. – С. 176-183.
4. Бобер Л., Юзюк І. Життєвий шлях // Микола Колесса – композитор, диригент, педагог: Збірка статей / Упоряд. Я. Якуб'як. – Львів, 1997. – С. 5-19.
5. Гоян Я. Шерлина нації (Микола Колесса) // Гоян Я. Присвята: Есе. – К.: Веселка, 2001.
6. Колесса М. Фанатично закоханий у музику // Музика. – 1993. – № 3. – С. 20-22.
7. Колесса М. Я рівнявся на нього // Вітчизна. – 1980. – № 10. – С. 148-153.
8. Колесса М. Кілька слів про диригентську діяльність С. І. Людкевича // Творчість С. Людкевича: Збірник статей / Упоряд. М. Загайкевич. – К.: Музична Україна, 1979. –

ПРОБЛЕМИ МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА

С.196-204.

9. Кудрик Б. Концерт з нагоди 40-ліття «Львівського Бояна» //Діло. – 1932. – Ч.58.
10. І.Г. З музичного життя. Попис елевів Музичного інституту у Львові //Діло. – 1932. – Ч.113. – С.6.
11. Людкевич С. Концерт Шевченка, влаштований самоосвітнім гуртком Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка //Діло. – 1938. – Ч.108. – 20 травня.
12. Людкевич С. Концерт на будову церкви св.Івана Богослова у Львові //Діло. – 1938. – Ч.13. – 21 січня.
13. Небудеший концерт української пісні. Станіславівський хор «Думка» у Львові //Львівські вісті. – 1942. – Ч. 97. – 5 травня.
14. Антків М. Диригентська діяльність Миколи Колесси //Микола Колесса – композитор, диригент, педагог: Збірка статей /Упоряд. Я.Якуб'як. – Львів,1997. – С.99-107.
15. Димченко С. Патріарх диригентської школи //Мистецтво та освіта. – 1999. – № 2. – С.53-56.
16. Юзюк І. Секрет педагогічної майстерності //Музика. – 1996. – № 2. – С.21.
17. Бобер Л., Юзюк І. Грані педагогічного таланту //Микола Колесса – композитор, диригент, педагог: Збірка статей /Упоряд. Я.Якуб'як. – Львів,1997. – С.107-115.